

О.В. Головка, канд. іст. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

Л.С. Чвала, студ. (*ХДУХТ, Харків*)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В 10–20-ті рр. ХХ ст.

До 1917 р. основним центром підготовки дошкільних працівників був Київ у якому діяло Фребелівське товариство – об'єднання педагогів, діячів народної освіти та лікарів – педіатрів. Члени товариства ставили за мету розповсюдження ідей німецького педагога Ф. Фребеля (1782–1852), який розробив і впровадив у життя ідею дитячого садка і методику роботи у ньому. Київське Фребелівське товариство ініціювало відкриття двох навчальних закладів, які готували педагогів для дитячих садків: школа нянь – «доглядальниць» (заснована у 1905 р.) та Фребелівський педагогічний інститут (відкритий у 1908 р.). Школа нянь за своїм статусом прирівнювалася до училищ третього розряду мала на меті готувати помічниць «дитячих садівниць». Фребелівський інститут був вищим жіночим навчальним педагогічним закладом і здійснював підготовку педагогів для дошкільних закладів. У Харкові, Києві та Одесі протягом 1907–1917 рр. працювали Фребелівські курси для підготовки вихователюк.

Восени 1917 р. при Фребелівському педагогічному інституті було відкрито українське відділення, яке очолила С. Русова – ініціатор його організації. Серед заходів, спрямованих на забезпечення підготовки національних педагогічних кадрів, у цей період важливе місце посідали спеціальні курси, відкриті у квітні-травні 1918 р. На випускників курсів (50 осіб) покладались великі надії у справі організації перших українських національних садків. До програми навчання, окрім традиційних тем, які знайомили слухачів з основами теорії і методики дошкільного виховання та з віковими особливостями дітей дошкільного віку, увійшла й тема «Українознавство». Після встановлення радянської влади, попередній досвід підготовки вихователів на курсах зберігся, але акцент переміщувався в бік комуністичної ідеології. Нова система освіти потребувала й нової формації педагога. У Декларації «Про соціальне виховання» (1920) акцентувалось: тільки той педагог може впроваджувати ідею соціального виховання, який вміє працювати з дітьми різного віку від 4-х до 17-ти років.

Для підготовки нових педагогічних кадрів дошкільного виховання, НКО УСРР ініціював створення наступних типів навчальних закладів:

- короткотермінові курси (від 1 до 6 місяців) з підготовки вихователів для ясел, садків тощо;
- педагогічні технікуми для підготовки керівників дошкільними закладами;
- факультети соціального виховання інститутів народної освіти для підготовки організаторів та інструкторів зі створення і управління мережею дошкільних закладів.

Загальноосвітній та культурний рівень майбутніх дошкільних працівників пролетарського та селянського походження був, загалом, низьким. Частина з них не мала навіть початкової освіти. Траплялись випадки, особливо в Одесі, Києві, Харкові, коли відділи народної освіти відмовлялись зараховувати на роботу у дошкільні заклади випускників курсів, надаючи перевагу вихователям, які закінчили Фребелівські та Вищі жіночі курси ще до 1917 р.

У більшості новостворених педтехнікумах основна частина викладачів не мала відповідної фахової підготовки. Станом на 1925/1926 навчальний рік 60% викладачів не мали вищої освіти, 7% – закінчили лише початкову школу, або не довчилися у гімназіях та інших середніх навчальних закладах. Таким чином, не перебільшуючи, можна сказати, що у педтехнікумах більша частина викладачів не відповідала необхідним професійно-кваліфікаційним вимогам.

Стосовно студентства педтехнікумів, то 70% з них походили з селянства, 7% – з робітників, 18% – із службовців й учителів, інших верств населення – 5%. Вихідці з селянства та робітничого середовища мали, переважно, низький культурно-освітній рівень. У кращому випадку вони вміли читати і писати, а досягнення світової культури для них були невідомі. Деякі з них навіть відмовлялись читати художні твори, не кажучи вже про вивчення віршів напам'ять. Більшість студентів педтехнікумів не мали уявлення про основи музичної культури. Лише 9% загальної чисельності студентів педтехнікумів закінчили курс шкільного навчання у повному обсязі. Непоодинокими були випадки, коли майбутніх педагогів необхідно було знайомити з принципами дотримання особистої гігієни. Звісно, що це стояло на перешкоді нормальній організації навчання у педтехнікумах.

Окремих відділень у педтехнікумах, які готували б тільки дошкільних працівників, у 20-ті рр. в Україні не існувало, і тому більшість їх випускників отримувала призначення на роботу в середню школу.